

Suuri ammis OPAS

KIRJASTON
SUURI OPAS
AMISTYÖHÖN

Tervetuloa Suuren amisoppaan sivuille!

Opas on osa Itä-Suomen kirjastojen Amisagentit-hanketta, joka toteutettiin vuosina 2022–2023. Hankkeella ja oppaalla on sama tavoite: parantaa kirjastojen amisyhteistyötä, joka on viime vuosina ollut myllerryksessä amisreformin ja koronapandemian myötä.

Hankkeen pilottikunnat Kuopio, Iisalmi, Joensuu, Lieksa, Mikkeli ja Pieksämäki lähtivät kokeilemaan amistyön petraamista. Moni meistä hankkeen kirjastolaisista kokeili amistyötä ekaa kertaa, ja tulokset olivat mainiot. Hyvät kokemukset ja uudet opit välittyvät toivottavasti myös siulle, joka nyt luet tätä opasta.

Amistyö on monimuotoisuudessaan kirjastoille iso mahdollisuus, ja keväällä 2023 tätä kirjoittaessani kirjastojen amistyö tuntuu olevan uudessa nousussa. Hankkeita piisaa, verkostoitumista tapahtuu ja yleistä pöhinää on ilmassa. Toivon, että se on vain alkua. Tarvetta nimittäin on!

Amikset ovat monimuotoisia oppimisen paikkoja, joissa koulutus voi kestää parista tunnista vuosiin. Hankkeessamme keskityimme ammatillista perustutkintoa suorittaviin, mikä näkyy myös oppaassa. (Jos et ole varma, mitä ammatillinen perustutkinto tarkoittaa, ei huolta: kurkkaa sivulle 4.)

Hankkeen aikana olemme innostuneet monen muun kirjaston amisyhteistyöstä, mikä näkyy myös oppaan sivuilla: materiaaleja ja ideoita olemme lainanneet Iinarista Turkuun asti. Kiitos siitä! Kiitos myös Seinäjoen Ertelle, jonka toisen asteen yhteistyöryhmä vetäjinä on toiminut tärkeänä selustatukena. Eikä sovi unohtaa Itä-Suomen Aluehallintovirastoa, joka rahoitti hankettamme.

Loppuun sisältöhuomautus. Suuri amisopas on kirjastolaisten tekemä ja moni asia perustuu omiin kokemuksiimme hankeajalta. Omassa amiksessasi voi olla myös erilaisia toimintatapoja. Oppaan tiedot on tarkistettu, mutta aina joukkoon voi livahtaa myös bugeja.

Tsemppiä ja innostusta amistyöhön!

Terkuin
hankkeen pääagentti Pia & agenttikollegat

“Kirjastojen amistyö tuntuu olevan uudessa nousussa.”

Amisagentit-hanketta hallinnoi Joensuun seutukirjasto, ja hankkeen työntekijänä toimi Pia Rask-Jussila. Mie olen myös kirjoittanut valtaosan oppaasta ja ootan kovasti palautettasi. Voit laittaa sitä meilillä: pia.rask-jussila@joensuu.fi

JOENSUU 2023

Graafinen suunnittelu: Jussi Santaniemi, Monarkia

1 Amiksen ABC

Mitä siellä opiskellaan?

Kokonaiset tutkinnot

Ammatillinen perustutkinto on monille ensimmäinen toisen asteen tutkinto, tai ainakin amiksen puolelta eka. Sen moni suorittaa heti peruskoulun jälkeen tai silloin, kun vaihtaa ihan toiselta alalta uudelle uralle. Sitä varten ei tarvitse olla alalta mitään muita tietoja, aiempaa osaamista tai työkokemusta. Ammatillisella perustutkinnolla hankkii itselleen ammatin.

Esimerkkejä: lähihoitaja, merkonomi, kosmetologi, sähköasentaja.

Ammattitutkinto on puolestaan heille, joilla on jo sen alan peruskoulutus tai työn kautta hankittua osaamista. Moniin ammattitutkintoihin vaaditaan kolme vuotta työkokemusta samalta alalta. Ammattitutkinnon voi usein suorittaa myös työn ohella.

Esimerkkejä: lähiesimiestyön ammattitutkinto, baarimestari, koulunkäynnin ohjaaja, suurtaalouskokki, talonrakennusalan ammattitutkinto.

Erikoisammattitutkinnoissa opiskellaan sen alan vaativimpia työtehtäviä. Myös tätä varten pitää olla jo rutkasti työkokemusta ja alan peruskoulutus. Tutkinnon suorittaneet toimivat esimerkiksi vaativissa asiantuntijatehtävissä tai esihenkilöinä. Opiskella voi usein myös työn ohella.

Esimerkkejä: dieetikokki, turvallisuusvalvoja, floristimestari, sähköasennusmestari.

Ammatillisten ja lukio-opintojen yhdistäminen

Amisopintoihin voi myös usein kytkeä lukio-opintoja ja suorittaa esimerkiksi **kaksoistutkinnon** (ammatillinen perustutkinto ja ylioppilastutkinto) tai näiden lisäksi vielä lukion koko oppimäärän (**kolmoistutkinto**), yksittäisen aineen opintoja tai vaikka kokeilla lukio-opintoja. Lukio-opinnoilla voi myös korvata ammatillisen yhteisten tutkinnon osien osa-alueita. Monissa amiksissa puhutaan myös **ammattilukiosta**.

Tutkintoon valmentava

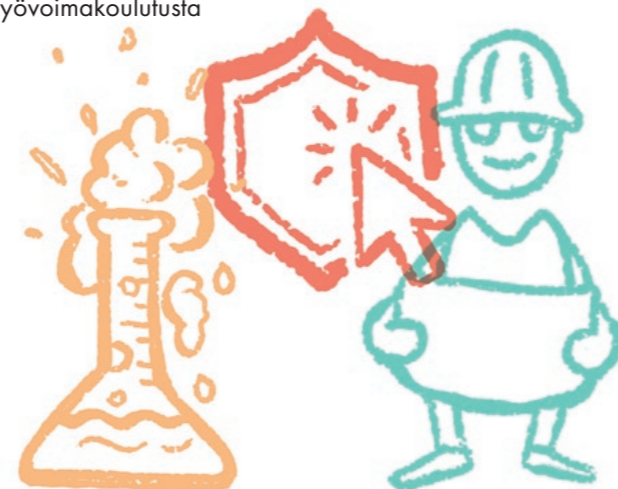
Tutkintoon valmentava koulutus eli TUVVA valmentaa tutkintokoulutusta kohti. TUVVassa voi miettiä vielä alavalintaa ja tutustua eri aloihin, korottaa perusopetuksen arvosanoja ja esimerkiksi opiskella suomen tai ruotsin kieltä niin, että kielitaito riittää tutkinto-opintoihin. TUVVA-opinnot kestävät yleensä vuoden. TUVVAn aikana voi jo opiskella ammatillisen tutkinnon osia ja ne voidaan hyväksilukea osaksi tutkintoa. Samoin voi opiskella yhteisten tutkinnon osien kokonaisuuksia.

TUVVA on vielä uusi käsite. Ennen puhuttiin kymppiluokasta (perusopetuksen lisäopetus), LUVVasta (lukioon valmentavasta) sekä VALMAsta, joka valmensi ammatillisiin opintoihin. Nyt nämä kaikki kulkevat nimellä TUVVA.

Lyhyemmät koulutukset

Amiksissa voi opiskella myös lyhyemmin. Tarjolla voi olla esim.

- Korttikoulutuksia: esimerkiksi hygieniapassi, tulityökortti
- Lyhytkoulutuksia: esimerkiksi järjestyksenvalvoja, vartija, ensiapukoulutukset
- Yksittäisiä tutkintojen osia eri tutkinnoista
- Kesäyliopistojen tarjontaa: avointa korkeakouluopetusta ja ammatillista täydennyskoulutusta
- Vapaata sivistystyötä eli esimerkiksi kansan- tai työväenopisto-opintoja
- Työpajaopintoja
- Työvoimakoulutusta

Mitä aloja amiksestasi löytyy?

Amiksessa opiskeli vuonna 2021 340 000 opiskelijaa. Valtakunnallisesti eniten opiskelijoita oli teknisellä alalla, hopealle kiri palveluala ja pronssille terveys- ja hyvinvointiala.

Aloja ja koulutusohjelmia on paljon, ja amisyhteistyön kannalta tärkeää on tietysti tuntea oma lähiamis. Tässä auttavat amisten verkkosivut ja opintopolku.fi, josta löytyy koko maan koulutustarjonta myös amisten suhteen.

Pohjois-Karjalan Riveriassa voi opiskella esimerkiksi seuraavia aloja:

Ajoneuvo	Kone, metalli ja muovi	Maatalous	Sähkö	Talotekniikka
Elintarvike	Kulttuuri	Matkailupalvelut	Sosiaali ja terveys	Tekstiili ja muoti
Hius ja kauneus	Laboratorioala	Metsä	Taide	Tietotekniikka
Kaivos, maanrakennus ja infra	Liiketoiminta	Puhtaus ja kiinteistö	Rakentaminen	Viestintä
Kasvatus ja ohjaus	Maanmittaus	Ravintola	Puu ja pintakäsittely	Turvallisuus

Eri aloilla voi olla erilaiset tarpeet kirjastolle: esimerkiksi taide- ja käsityöalojen opiskelijat saattavat tarvita aiheeseen liittyviä tietokirjoja myös historiallisesta näkökulmasta. Toisilla aloilla käytetään enemmän sähköisiä materiaaleja ja oppimisympäristöjä. Vaikka toinen aste onkin maksuton, yleisellä kirjastolla on hyvä mahdollisuus täydentää amiksen tarjoamia aineistoja omalla kokoelmallaan.

Jos omassa amiksessasi on paljon TUVVA-opiskelijoita tai opiskelijoita, joiden äidinkieli on muu kuin kolme kotimaista, voi heillä puolestaan olla kovempi tarve sel-

kokirjoille, suomen kielikursseille, perusopetuksen oppikirjoille tai perustiedoille kirjastopalveluista. Kirjaston kokoelmassa tai omassa kirjastoverkossa on hyvä olla myös opiskelijoiden omalla äidinkielellä kirjoitettua kaunokirjallisuutta.

Ammattilukiolainen puolestaan tarvitsee kaunokirjallisuutta lukio-opintoihinsa – myös klassikoita ja pitkää häntää. Kun tunnet oman amiksesi, osaat suunnitella paremmin esimerkiksi ryhmäkäyntien sisältöjä ja tehdä kokoelmatyötä.

Onko amiksessasi omaa kirjastoa?

Harmittavan harvassa amiksessa on nykyään enää omaa kirjastoa, mutta jos lähelläsi sellainen on, liittoudu heidän kanssaan! Amiskirjastojen henkilökunta tuntee sekä oppilaitoksen tarpeet että hankaa kirjastonäkökulman. Heidän kanssaan on hyvä punoa yhteistyötä sekä vaihtaa tietoja esimerkiksi kokoelmatyön tarpeista ja palveluista ylipäättänsä. Kun molemmat tuntevat toistensa käytäntöjä ja palveluvalikoimaa, myös opiskelijan tukeminen onnistuu molemmista suunnista.

Amiksessa töissä – eli keneen otan yhteyttä ja kenen kanssa paitskin hommia?

Amikset ovat organisaatioiltaan kauniisti sanottuna monimuotoisia: tehtävänimikkeitä, hallintorakenteita ja esimerkiksi erilaisia tiimejä riittää. Eri amikset myös kertovat henkilökunnastaan verkkosivuillaan eri tavoin ja joskus tehtävänimikkeestä on myös mahdollon päätellä opetettavaa ainetta.

Tässä muutama esimerkki Itä-Suomen amiksista.

Esihenkilötasolla amiksella voi olla rehtorin lisäksi koulutusjohtaja, koulutuspäälliköitä, pedagoginen johtaja tai YTO-aineiden koulutuspäällikkö. Joskus yhteisiä tutkinnon osia opettavien esihenkilönä voi olla koordinaattori tai aineilla YTO-vastaava.

Usein äidinkielen (eli viestinnän ja vuorovaikutuksen) opettajat ovat kirjastolle luonteva kontakti. Heidän tehtävänimikkeensä voi olla hyvällä tuurilla ihan vain opettaja (äidinkieli) tai opettaja (viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen), mutta samaa työtä voi tehdä myös tuntiopettajana. Joskus kyseessä onkin ammatillinen erityisopettaja, varsinkin jos kyseessä on ammatillinen erityisoppilaitos. Piirun kryptisempi nimike on lehtori (oppimisen kehittämispalvelut), kun puhutaan äidinkielen opesta.

Lisäksi äidinkielen ja muiden yhteisten tutkintojen osien opettajat voivat kuulua esimerkiksi yhteiset tutkinnon osat -tiimiin tai toimia nimekkeellä opettaja, yhteinen osaaminen.

Opettajien ja pomoportaan lisäksi kampukselta voi löytää myös esimerkiksi opiskelijatoimintaan ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyviä tyyppisiä, kuten

- kampusmestari, joka on helposti tavoitettava aikuisen kaikille opiskelijoille ja mukana monenlaisessa opiskelijatoiminnassa
- nuorisotyöntekijöitä, joko projektihommissa tai perustoimintana
- opiskelijatoiminnan kehittäjiä, jotka tekevät töitä mm. opiskelijakunnan kanssa.

Vaikka välillä saattaa mennä sormi suuhun yhteystietojen kanssa, yksi vaihtoehto on kysyä neuvoa suoraan amiksista – keneen otan yhteyttä, kun asiani on tämä? Jokaisesta oppilaitoksesta löytyy kuitenkin yleissähköpostiosoite ja puhelinvaihtekin, jos olet enemmän soittavaa ihmistyypistä.

Onko amiksesi erityinen – eli ammatillinen erityisoppilaitos?

Monien lähin amis voi olla myös ammatillinen erityisoppilaitos – eli lyhyemmin erityisamis. Näitä ovat esimerkiksi Luovi, Live ja Spesia. Nimensä mukaisesti erityisamiksissa tarjotaan erityisopetusta heille, jotka tarvitsevat opinnoissaan tukea. Tukea voi tarvita esimerkiksi fyysisen tai kehitysvamman vuoksi, mielenterveyssyistä tai oppimisvaikeuksien takia.

Erityisamiksissa opiskellaan samoja tutkintoja. Myös tutkinnon osat, sisällöt ja tavoitteet ovat samat, mutta niitä voidaan myös mukauttaa opiskelijalle sopiviksi. Lisäksi tarjolla on valmentavaa koulutusta joko tutkintoon (eli TUVAA) tai työhön ja itsenäiseen elämään (TELMA).

Erityisamiksessa työskentelee erityisopettajia, jotta opiskelijoiden tukeminen onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Usein opiskelu on myös joustavampaa ja yksilöllisempää kuin tavallisessa amiksessa, koska opiskelijoiden taustat ovat erilaiset. Yleensä opetus on pienryhmissä.

Avaimia yhteistyöhön

Kirjastoilla on paljon annettavaa erityisamiksille. Yhteistyötä kannattaa suunnitella tiiviisti yhdessä opettajien kanssa. He tuntevat opiskelijansa hyvin ja osaavat tukea toiminnan suunnittelussa. Mistään rakettiitieteestä ei ole kyse, vaan pienistä huomioinneista: usein sama sisältö toimii myös erityisamiksessa, ainakin pienellä viilauksella. Suunnittelussa kannattaa lähteä siitä, että kyseessä ovat ihan tavalliset nuoret (aikuiset), joilla on vain omat erityispiirteensä. Kuten meillä kaikilla.

Monilla erityisamiksessa opiskelevalla voi olla lukuvaikeus tai hankaluuksia lukemisen ja kirjoittamisen kanssa. Matkaan voi mahtua myös huonoja kokemuksia lukemisesta tai opiskelusta ylipäätänsä. Kirjasto voi tuntua vieraalta, jos lukeminen ei ole oma ykkösjuttu. Tällöin käynnin päätavoite voi olla se, että kirjastossa voi viihtyä. Panosta tietosisällön lisäksi myös tunnekokemuksiin ja siihen, että opiskelija saa onnistumisen hetkiä. Jos budjettisi kestää, tarjoa kahvit! Kahvittelulla on hyvä aloittaa ja siitä voi opiskelijalle tulla fiilis, että he ovat meille tärkeitä. Niin kuin he ovat!

Kuten amiksilla yleensä, toiminnallisuus ja konkreettinen tekeminen toimivat myös erityisamisten kanssa. Rytmitys kannattaa olla selkeä: aloitus, työosuudet, lopetus ja väliin taukoja tai rentoilua. Ohjeista tekemiseen selkeästi. Suullisten ohjeiden lisäksi myös kirjalliset ohjeet voivat olla hyödyksi. Jos ohjelmassa on lukemista ja kirjoittamista, kannattaa siihen varata riittävästi aikaa. Panosta myös selkeään lopetukseen.

Erityisamiksen aikataulut saattavat olla joustavampia kuin tavallisella: lukuvuoden rytmitys voi olla liukuvampi ja tunteja voidaan järjestellä notkeammin, koska opiskelijoita on yleensä vähemmän.

YOUTUBE-VINKKI:

Ammattiopisto Luovi: Mitä vaativa erityinen tuki on ja mitä se tarkoittaa opiskelijan arjessa?

Ammattiopisto Spesia: Erityinen tuki toisella asteella

Kiran tarina: Luovin kautta kirjastoon

Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa opiskelleita löytyy myös työkavereistamme. Tässä Kiran tarina!

// Päädyin Luoviin vuonna 2012 monesta syystä. Tärkein niistä oli mielenkiintoinen ala, audiovisuaalinen viestintä. Halusin myös maisemavaihdon ja uuden ympäristön peruskoulun jälkeen. Mielenterveyteni oli huonossa jamassa: minua kiusattiin koulussa ja opiskelu normaalissa luokassa kuormitti liikaa äänen ja hälyn vuoksi. Tuolloin minulla ei vielä ollut mitään diagnosia, opettajat pitivät minua vain tyhmänä. Koin, etten saanut tarpeeksi tukea peruskouluaikana. Sittemmin minulla on diagnosoitu lukihäiriö ja ADD, eli tarkkaavuuden häiriö.

Sain Luovissa monenlaista tukea opiskeluun. Heti opintojen alusta asti aloin tapaamaan säännöllisesti koulupsykologia, joka oli kiinnostunut sekä opiskelijujen sujumisesta että yksityiselämänikin asioista. Opintojen alussa tehtiin myös erilaisia testejä siitä, millainen oppija olen. Ihan uusia juttuja minulle! Opin, että minulla on vahva visuaalinen muisti. Tulokset otettiin huomioon opintoja suunniteltaessa. Opiskelin graafisella linjalla, eli graafista suunnittelua ja valokuvausta.

Myös vaihtoehtoisia toteutustapoja käytettiin: sain esimerkiksi tehdä valokuvauksen opintoja omalla vapaa-ajallani ja omalla kamerallani kuvaten. Liikunnassa kävin tanssimassa vanhojen tanssit kaverini kanssa lukion puolella. Työharjoittelupaikoissani huomioitiin esimerkiksi se, että saatan olla ujo ja jännittää. Harjoittelupaikkojen hankkimiseen sain myös apua, koska soittaminen tuntuu hankalalta. Jos opiskelimme koko luokan kesken, saatoinkin käydä tietyt asiat opettajan kanssa kahden kesken läpi.

Luovissa opiskelulla oli iso vaikutus elämäni. Sain toivoa. Ympärilläni oli ihmisiä, joita kiinnosti ja jotka ymmärsivät minua. Alussa tätä oli vaikea ottaa vastaan. Jos on haasteita jossain, niin se ei ole este – tukea voi saada. Ja toivoa on!

Opintojeni jälkeen päädyin kuntouttavan työtoiminnan kautta työkokeiluun kirjastossa ja kirjastoalan opintoihin. Nyt olen vakitöissä kirjastossa.”

KIRAN NIMI ON MUUTETTU.

2

Miten se tehdään?

Kirjaston ja amiksen yhteistyön ytimessä on toteuttaa molempien tavoitteita. Amiksen tehtävä on koulutuksen tarjoamisen lisäksi tukea myös opiskelijoiden kehitystä osaksi yhteiskuntaa ja sivistystä. Kirjastot puolestaan edistävät mm. monilukutaitoa ja yhteiskunnallista vuoropuhelua. Saumoja yhteistyöhön on paljon!

Amiksen opintojen kytkennät kirjastoon

Amiksessa noudatetaan valtakunnallisia tutkintojen perusteita, jotka määrittelevät tutkinnon eri osa-alueet ja niiden tavoitteet. Tämän lisäksi jokaisella amiksella on oma toteutussuunnitelmansa, jossa kuvataan esimerkiksi sisällöt ja toteutus tarkemmin.

Amistutkinnoissa on kaikille yhteisiä tutkinnon osia, jotka ovat nimensä mukaisesti kaikille samanlaiset, olit sitten autoasentaja tai lähihoitaja. Kirjastosilmällä katsottuna viestintä ja vuorovaikutus (eli äidinkieli) sekä yhteiskunta- ja työelämäosaaminen liippaa meitä lähimmin. Yhteistä tutkinnon osista puhutaan usein y-aineina tai YTO-aineina. Osa YTO-hommista on pakollisia, osa valinnaisia.

Näiden lisäksi tulevat varsinaiset ammatilliset aineet, joissa opiskellaan omaa alaa. Amiksessa käytetään mittana osaamispisteitä. Yksi osaamispiste vastaa noin 16 tuntia.

Kaikille pakollisia yhteisiä opintoja ja niiden teemoja:

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä (4 osaamispistettä)

- tietolähteiden hyödyntäminen
- tiedon luotettavuuden arviointi
- tekijänoikeuksien noudattaminen ja lähdeviitteet
- oman alan ja työelämässä käytettyjen tekstilajien ja medioiden tunteminen
- tekstien tavoitteiden ja merkitysten tulkitseminen
- tieto- ja viestintäteknologian sekä monilukutaidon hyödyntäminen
- yhteistyö- ja ryhmätilanteissa toimiminen

Jos opiskelijalla on suomi toisena kielenä, yhtenä tavoitteena on lisäksi myös suomen kielen taidon tavoitteellinen kehittäminen.

Taide ja luova ilmaisu (1 osaamispiste)

- paikallinen ja kansallinen kulttuuri ja taide
- taiteen ja kulttuurin vaikutukset hyvinvoinnille
- oman luovan ilmaisun kehittäminen
- luovan kirjoittamisen eri tapojen kokeileminen

Lisäosaamista valinnaisaineista

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä

- kirjallisuuden eri lajeihin tutustuminen
- kaunokirjallisuuden lukeminen ja analysointi
- eri tekstilajeihin tutustuminen ja tekstien tulkitseminen
- omien tekstien tuottaminen ja niiden muokkaaminen saadun palautteen pohjalta
- esiintymis- ja ryhmätaitojen kehittäminen

Jos valinnaisessa äidinkielessä suomi on toisena kielenä, niin tavoitteena on myös suomenkielisen kirjallisuuden lukeminen.

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen (2 osaamispistettä)

- aktiivisena kansalaisena toimiminen
- erilaiset vaikuttamisen tavat
- yhteiskunnan palvelujen tunteminen ja se, että osaa käyttää niitä
- tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet

Kestävän kehityksen edistäminen (1 osaamispiste)

- teemoja: ilmastonmuutos ja ihmisen vaikutus siihen, hiilineutraalius ja luonnon monimuotoisuus.

Taide ja luova ilmaisu

- teoksen, tuotteen tai palvelun suunnittelu luovan ilmaisun keinoja käyttäen ja toteutuksen kokeileminen.

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

- yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen: yhteiskunnallinen päätöksenteko ja siihen osallistuminen
- yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista tiedon hankkiminen

Kaipaatko lisätietoa?

Tutkintojen perusteet löydät [opintopolku.fi](https://www.opintopolku.fi) -sivuston ePerusteet-palvelusta. Osa amiksista on julkaissut sinne myös paikalliset toteutussuunnitelmansa.

Ideoita toimintaan

1. Pop up -kirjasto

Pop up -kirjasto jalkauttaa kirjastopalvelut kampukselle. Se on monipuolinen menetelmä, johon voi kytkeä erilaista sisältöä ja tekemistä. Sopii hyvin ekaksi askeleeksi amistyössä!

Pop upiin sopivat ainakin nämä:

- kirjastoasiointi: uudet kirjastokortit, entisten päivitys, PIN-koodien lisääminen, maksut anteeksi...
- omatoimisopimusten tekeminen
- palveluesittelyt: e-aineistot, mobiilisovellukset, palvelut yleensä
- sisältöesittelyt: uutuuskirjat, teemavalikoimat, uudet konsolipelit...
- toiminnalliset tekemiset: VR-lasien kokeilu (johon voi kytkeä pelikisan palkintoineen), lauta- ja pulmapelihaasteet, onnenpyörä kirjavinkeineen...
- muut houkuttimet: karkit & herkut, ilmaiset heijastimet, kortin päivittäjälle tikkari, arvonnat

Pop up -kirjastoon voi myös kutsua etukäteen ryhmiä vierailulle tai houkuttella ohikulkijat mukaan. Tässä auttavat erilaiset houkuttimet ja kirjastolaisten reipas maanittelua-senne. Pop upissa on helppo tavoittaa iso joukko opiskelijoita, kunhan ajankohta, sijainti ja muut käytännön asiat on suunniteltu etukäteen. Toimii myös tapahtumissa ja teemaviikoilla. Lisäksi pop upilla voi vaikuttaa mielikuvan kirjastosta, tuoda kirjastoa lähemmäksi opiskelijoita & henkilökuntaa sekä tavoittaa ei-kävijöitä. Jalkautumalla voi myös kuulla nuorten (aikuisten) toiveita ja mielipiteitä sekä kerätä palautetta. Pop upin voi myös rakentaa monen kokoiseksi aina pienestä pöydästä kirjastoauton kokoluokkaan asti.

2. Pelillistä!

Pelaaminen ja pelillisuus ovat monille suosikkijuttuja, eivätkä amikset ole poikkeus. Pelillistetyillä sisällöillä kirjasto saattaa myös yllättää ne, jotka odottavat meiltä perinteisempää menoa.

NÄITÄ KOKEILIMME:

Ohjattu kirjastokäynti Seppo-mobiilipelillä

Seppo on alusta, jonne on helppo tehdä omia pelillisiä oppituntisisältöjä. Käyttö on myös helppoa, kunhan pelaajilla on älypuhelimet käytössään: Seppo ei vaadi rekisteröitymistä tai käyttäjätilejä, vaan peliin liitytään ohjaajalta saatavalla koodilla selaimen kautta. Myös ohjaajalle Seppo on helppo.

Teimme Seppoon Tyypit kirjastossa -pelin, jonka teemana ovat kirjastotaidot. Pelissä tutustutaan aineistoihin (lehdet, e-aineistot), luokitukseen, kirjastoasiointiin perusjuttuihin (lainaaminen, palautus, maksut jne.) ja verkkokirjaston käyttöön.

Peli vaikutti opiskelijoista motivoivalta tavalla treenata kirjastotaitoja. Sepon hyviä puolia on myös se, että pelikirjastossa on myös paljon muita pelejä hyödynnettäväksi: iso osa peleistä on jaettu pelikirjastoon, jolloin sen voi kopioida omalle tililleen ja muokata itselle sopivaksi.

Pelit on myös tägitetty niin, että haulla on helppo löytää esimerkiksi ammatillisen opetuksen äidinkieleen sopivia pelejä. Hankkeessa pelattiin myös valeutisteemaista Seppo-peliä ja siitäkin saatiin hyvät kokemukset.

Operaatio Musta laatikko -pakopeli

Musta laatikko -pakopelin teemana on disinformaatio, valeutiset, deepfake-videot, feikkiprofiilit, kuvamanipulaatiot ja trollaus, joten se sopii hyvin esimerkiksi viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -aineen teemoihin. Ääres eduEscapen tekemä peli on matkalaukussa kulkevaa mallia, joten sen voi jalkauttaa myös kampuksille. Pelitiksi sopii tavallinen luokka.

Pakopelit ovat olleet suosiossa viime vuodet. Niihin on helppo motivoitua toiminnallisuuden vuoksi, ja ne tuovat myös vaihtelua tavalliseen opetukseen. Pakopeliä voi pelata sekä koulussa että kirjastossa, ja virtuaalitoteutuksiakin on.

3. Ohjatusti kirjastossa ja kampuksella

Ohjattuihin sisältöihin on noin 975 erilaista vaihtoehtoa sekä valmiita materiaaleja & ideoita, tulokulmasta riippuen. Amisagentit-hankkeessa kokeilimme näitä:

Taide ja luova ilmaisu

- Luovan kirjoittamisen työpaja, jossa erilaisia kirjoittamistehtäviä. Sopii sekä koululla että kirjastolla järjestettäväksi, kirjastolla ympäristö itsessään saattaa jo inspiroida. Sopii myös s2-opiskelijoille.
- Kirjavinkkaus s2-opiskelijoille.

Moni- ja medialukutaito sekä mediakasvatus

- Mediakasvatusteemainen kirjastokäynti, jossa teemana on myös tiedon luotettavuuden arviointi.
- Voiko kuvaan luottaa? -kuvanlukutaitoaiheinen opitunti, jossa käsiteltiin perusteita kuvanlukutaidosta sekä kurkistettiin deepfake-videoihin.
- Aloittavien opiskelijoiden kirjastokäynti Inarin Polkuja kirjastoon -materiaalin mukaan. Teemana lukutaidot. Perehdyttiin verkkokirjastoon, kirjaston kokoelmiin, e-aineistoihin ja omaan arkeen lukijana – miten monipuolista lukutaitoa kaikki tarvitsevat?

Tiedonhaku

- Tiedonhaun opetus oman alan näkökulmasta. Verkkokirjaston perusteet, hakutoimintojen perusteet (sanaatkaisut, rajaaminen jne.), oman alan hyllyluokat ja asiasanoitus. Konkreettiset harjoitukset päälle.

Kirjaston palvelut

- Matalan kynnyksen kirjastoiesittely, jossa painotus kirjaston palveluissa ja esimerkiksi työskentelytiloissa. Toimii hyvin erityisesti heille, joiden edellisestä kirjastoreissusta on aikaa.
- Kirjastoiesittely s2-opiskelijoille. Perinteinen kirjastokierros, jossa lisäksi helppo sanataidetehtävä lämmittelyyn sekä kohdennettu palveluesittely: oman kirjaston peruspalvelujen lisäksi Celia, Monikielinen ja Venäjänkielinen kirjasto sekä suomen kielen oppimiseen liittyvät tapahtumat, palvelut ja aineistot.
- Kirjastosuunnistus, jossa sekä palvelujen esittely (omatoimikirjasto, asiakkaaksi rekisteröityminen, verkkokirjaston käyttö, varausten teko verkkokirjastossa, omatoiminen varausten nouto) että tiedonhakutehtäviä pareittain suunnistaen. Nopeimmille palkinto. Lopuksi ohjaajavetoinen kertaus.

Ammatillinen erityisopetus: sarjatapaamiset

Ammatillisen erityisoppilaitoksen ryhmien kanssa kokeilimme useamman tapaamisen sarjaa. Ajatus useammasta käynnistä tähän tuli opettajilta: yksi käynti tuntui erityisopetuksessa liian vähältä. Useammalla kerralla ehtii käsitellä monenlaisia aiheita ja ryhmäytyä opiskelijoiden kanssa. Kokeilimme kahta eri versiota.

Versio 1

Versiossa yksi tapaamisia oli kolme, joista ensimmäinen kampuksella ja loput kirjastolla.

Opet pitivät jalkautumista kampukselle tärkeänä, jotta opiskelijat saavat ensin tutustua kirjastolaisiin ja kuulla, mitä on luvassa. Ekalla kerralla esiteltiin kirjaston palveluja, tutustuttiin, tehtiin tai päivitettiin kirjastokortit – Aliakseen peluuta ja herkuttelua unohtamatta.

Tätä seurasi kaksi kirjastokäyntiä. Niistä ekassa tutustuttiin kirjaston tiloihin ja luokitukseen sekä pelattiin Seppo-peliä. Jälkimmäisen teemana oli mediakasvatus: tehtiin aikakauslehtitehtävää, pelattiin Musta laatikko-pakopeliä sekä käytiin tiedon luotettavuuden arviointia mediassa. Opiskelijat pitivät erityisesti pelailujutuista ja palaute opettajilta oli hyvää. Osaan asiasällöstä tutustuttiin videoiden kautta (esim. kirjastoluokitus), mikä sai myös hyvän palautteen.

Versio 2

Versio kakkosessa puolestaan oli viisi kahden tunnin mittaista kirjastokäyntiä. Jokaisella käynnillä oli oma teemansa.

Kahdella käynnillä tehtiin "Inarin mallin" mukainen aloittavan opiskelijan kirjastokäynti, ensimmäisellä kerralla tutustuttiin ja yhden kaksituntisen nappasi kirjasto oman alan perspektiivistä (esimerkiksi logistiikka, kirjastoauton toiminta & tekniikka). Viimeisellä kerralla otettiin rennosti toimintarasteilla, joita olivat karaokehuone, pelitilat, VR-lasipiste ja lautapelihaaste.

Kahden tunnin käynnit mahdollistivat sen, että aikaa oli myös kahvittelemiseen ja loppurentoutukseen, jossa luettiin ääneen opiskelijoiden valitsemaa selkokirjaa. Yksi ryhmä osallistui myös vastamainostyöpajaan kirjaston tapahtumassa. Rytmitimme käynnit niin, että alun lämmittelyn ja kahvittelemisen jälkeen seurasi ensimmäinen työosuus, tauko, toinen työosuus ja purku, loppurentoilu ja orientoituminen seuraavaan kertaan. Selkeä rytmi toimi hyvin, eikä aika tuntunut pitkältä.

Olennaista oli myös rento tunnelma ja halu tutustua opiskelijoihin. Käynteihin mahtui myös esimerkiksi helppoja sanataidetehtäviä, joista pidettiin yllättävän paljon. Kokoonnuimme aina samassa paikassa, josta muodostui ryhmän "kotipesä". Isossa kirjastossa se helpotti kotoutumista.

Eritysamiksessa korostuu myös se, että opiskelun tehtävä on myös kiinnittää nuoria yhteiskuntaan ja sen palveluihin. Osa tarvitsee tähän rohkaisua ja kynnyksen madaltamista. Myös erilaisten oppimistyylien huomioiminen kannattaa, kuten esimerkiksi videoiden hyödyntäminen.

4. Tapahtumat ja työelämäprojektit

Tuleeko kirjastoosi mielenkiintoinen kirjailijavieras? Tai onko kalenterissasi tapahtuma, jossa amikset voivat näyttää omaa osaamistaan?

Yksi tapa yhteistyöhön on toimia tapahtumien kautta, joka hyvässä tapauksessa on win-win-tilanne molempiin suuntiin: opet ja opiskelijat saavat mielenkiintoista sisältöä ja sinä takuuleisöä tapahtumaan. Tiettyjä tapahtumia voi markkinoida kohdennetusti amikseen ja sopia esimerkiksi ennakkoilmoittautumisesta, jos se on tarpeen. Osan tapahtumista voi myös jalkauttaa kampukselle: sopisiko kirjailijavieras päiväkeikka koululla ja iltakeikka kirjastolla? Striimattuihin tapahtumiin voi osallistua etänä ja tallenteita hyödyntää opetuksessa myöhemmin. Tapahtumien suunnittelussa kannattaa hyödyntää myös oppilaitoksen omaa vuosikelloa, josta voi löytyä luontevia yhteisen tekemisen paikkoja. Esimerkiksi Hyvinvointivirtaa-teemaviikkoa vietetään ympäri maan.

Näitä kokeilemme jatkossa: omatoimipaketit ja pelillinen kirjastosuunnistus

Varsinkin isommissa kaupungeissa amiksia voi olla niin paljon, ettei kaikkia pysty ottamaan ohjatulle kirjastoreissulle. Usein myös opettaja haluaa tulla oman ryhmänsä kanssa oman aikataulunsa mukaan, ilman sopimisia ja säätöjä.

Tätä varten voi tehdä omatoimikäyntien materiaaleja, esimerkiksi

- videoita Youtubeen: tervehdyksen opiskelijoille, infovideoita palvelujen käyttöön
- tehtäväpaketin tai -pankin, josta ope voi koota omaan käyttöönsä sopivan setin
- virtuaalisen pakopelin omalla laitteella pelattavaksi
- Kahoot-visan, jolla kerrataan opittu
- opettajan oppaan, joka sisältää myös oikeat vastaukset tehtäviin ja visoihin.

Tällä mahdollistetaan myös se, että tehtävät ovat ajantasaisia ja niissä huomioidaan myös kirjaston uusimmat palvelut & kokoelmat, jotka kuitenkin muuttuvat jatkuvasti.

Amisten osaamista voi myös hyödyntää tapahtumien toteutuksessa. Lastenohjaajaopiskelijat voivat vetää satutuntia tai perheaamua ja ICT-opiskelijat antaa digitukea. Puutarha-alalle suuntautuvat voivat olla asiantuntijoina kasvinvaihtoiloissa.

Tapahtumien lisäksi amistyössä kannattaa hyödyntää työelämäprojekteja. Kirjasto voi tarjota työssäoppimispaikkoja, mahdollisuuksia näyttelyihin sekä muihin projekteihin, kuten kirjastoauton sisustussuunnitteluun.

Pelillinen kirjastosuunnistus

Pelillisyyttä voi olla myös ilman sovelluksia ja pakopelejä. Kirjastosuunnistuksen voi pelillistää myös tekemällä rasti-radan kirjaston pohjakarttaa hyödyntäen. Sopiva määrä rasteja on neljästä seitsemään, pareittain tai joukkueittain edetään ja aikaa varataan noin 20 minuuttia. Reitin pitää olla riittävän haastava, jotta opiskelijat ”joutuvat” kiertämään mahdollisimman monipuolisesti kirjaston asiakastiloissa. Nopeimmin radan suorittaneet saavat palkinnon. Lopuksi kerrataan opittu ohjaajavetoisesti.

Samaan järjestelmään?

Yhteistyötä voi tehdä myös kirjastojärjestelmän kautta. Kirjasto voi toimia amiksen kurssikirjojen

lainauspaikkana. Kirjastojärjestelmää voi käyttää kokoelman ja lainauslogistiikan hallintaan.

Toimintaideoita muualta – hyödynnä nämä!

Seinäjoen Erte: Toisen asteen yhteistyömalli ja sen materiaalit

Erten toisen asteen yhteistyömalli ja sen materiaalit ovat hyvä pohja amisoyhteistyöhön. Yhteistyömallista löytyy paljon ehdotuksia toimintaan ja materiaalipankista valmiita materiaaleja. Löydät ne kirjastot.fi -sivustolta.

Inarin kirjasto & Seinäjoen ammattikorkeakoulu: Polkuja kirjastoon

Sisältää toimintakokonaisuuksia nuorten ja aikuisten lukutaitotyöhön. Tästä valmiista paketista saat valmiin sisällön aloittavien amisopiskelijoiden kirjastokäynnille, joka painottuu lukutaitoihin ja kestää 2 tuntia. Samaan rahaan saat myös esimerkiksi nuorten työpajaryhmälle sopivan kirjastopolun. Mainio matsku!

Porin kirjasto: Rikospakopeli toiselle asteelle

Pelissä vahvistetaan ryhmätyöskentelytaitoja ja harjoitellaan tiedonhaku- ja päättelytaitoja. Lisäksi pelin aikana tutustutaan kirjaston verkkosivuihin ja hakutoimintoihin. Löydät valmiin materiaalipaketin peliin Avointen oppimateriaalien kirjastosta – tosin lukkoja ja rasioita joudut hankkimaan itse ja ehkä myös vähän muokkaamaan peliä omaan kirjastoosi sopivaksi.

Lukulux-käsikirja

Netistä löytyvä käsikirja on aarrearkku nuorten (aikuisien) kanssa työskentelevälle. Löytyykö siunkin asiakkaita lukemattomia? Lukuluxista löydät valmiita materiaaleja esim. toisen asteen tietokierroksiin, selkokirjavinkkaukseen, sanataidepajoihin ja tekstitreeneihin. Sivustolta löydät myös tehtäviä ideapajoihin, joita voit hyödyntää opiskelijoihin tutustumisessa.

Ammattiin opiskelevan lukudiplomit

Amiksessa opiskelevien lukudiplomeita löytyy ainakin Ee-pos-kirjastoista sekä Kainet-kirjastoista. Lukudiplomi kuuluu viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alueen valinnaisiin opintoihin. Amiksen lukudiplomit voivat olla looginen jatke kirjastojen perusopetuksen lukudiplomeille. Ne palvelevat ehken parhaiten heitä, jotka ovat jo lukemisesta edes vähän kiinnostuneita. Lukudiplomi voi olla kirjastoille luonteva yhteistyömuoto myös silloin, jos resursseja esim. ryhmäkäynteihin on naftisti.

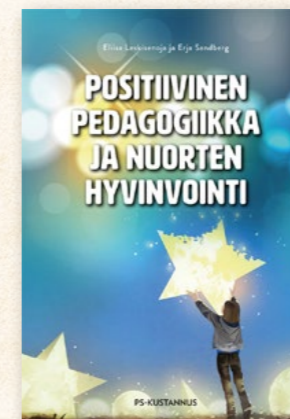
Lukemo: Lukuklaanin tehtäväpaketit ja sanataidemateriaalit

Lukemo.fi-sivustolta löytyy Lukuklaani-hankkeen tehtäväpaketti. Hanke oli suunnattu perusopetukseen, mutta yläkoulun tehtäväpaketista saa paljon irti myös amisten kanssa.

Lukemosta löytyy myös paljon muuta matskua, kuten Etsivää lukutaitotyötä -hankkeen menetelmäopas (nimeltään Kokemuksia ja käytäntöjä sanataiteesta nuorten lukutaitotyössä). Sieltä voit napata sisältöjä lyhyempään ja pidempään toimintaan nuorten kanssa. Sivustoa ylläpitää Lastenkirjainstituutti.

Leskisenoja: Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi

Nappaa tästä kirjasta nuorten (aikuisien) ryhmäkäynteille ja muuhun tekemiseen sopivia harjoituksia ja tekemistä! Sopivat esimerkiksi ryhmätyöskentelyyn ja tutustumiseen.

Synkronoidaan kellot!

Vinkkejä käytännön yhteistyön suunnitteluun ja arjen aikataulutukseen

Miten lukuvuosi rakentuu?

Amiksessa voi olla käytössä jaksojärjestelmä, jossa lukuvuosi jaetaan vaikkapa kuuteen jaksoon. Näiden lisäksi voi olla orientaatiopäiviä lukuvuoden alussa, esimerkiksi elokuun alkupuolella.

Opiskelijan lukujärjestys voi olla jokaisessa jaksossa erilainen. Tämä vaikuttaa tietysti myös opettajien aikatauluihin. Opiskelijoilla voi olla YTO-jaksoja, jolloin opiskellaan yhteisiä tutkinnon osia tai ammattijaksoja, jolloin opiskellaan ammatillisia aineita – tai näiden sekamuotoja.

Työssäoppimisjaksot rytmittävät arkea myös paljon. Työssäoppimisjaksolla opiskelijat ovat joko etukäteen sovitun aikana tai oman joustavan aikataulunsa mukaan työpaikoilla oppimassa. Silloin ei ole muuta opetusta.

Jaksojen aikataulut vaikuttaa paljon yhteistyön suunnitteluun. Jos esimerkiksi haluat, että äidinkielen ensimmäistä kurssia opiskelevat tulevat kirjastoreissulle, se vaatii x-määrän suunnittelua. Sekin vaihtelee, kuinka paljon aiemmin ja kuinka tarkasti äidinkielen opettajat tietävät tulevien jaksojen aikataulun ja oman "lukujärjestyksensä".

Esimerkiksi äidinkielen tunnit voivat olla kaksoistunteja, jolloin tunnin kesto on 2 x 45 minuuttia. Käytössä voi olla myös kolmen tai neljän tunnin kokonaisuuksia. Jos äidinkielen opetus on jaettu kahteen kurssiin (tai moduuliin), sijoittuvat ne yleensä kahteen ekaan opiskeluvuoteen. Kolmantena vuonna pääpaino on ammatillisissa aineissa.

Ammatillisessa erityisopetuksessa voi olla, että aikataulut ovat joustavampia ja kiveen hakattuja jaksoaikatauluja ei ole. Pelivaraa voi olla enemmän.

Kirjaston on hyvä tietää myös valinnaisaineisiin liittyvät aikataulut suunnittelusta toteutukseen. Erityisesti isommissa amiksissa valinnaisiin voi liittyä erilaisia määräaikoja, joskus taas valinnaiset toteutetaan joustavammalla rytmillä.

Milloin ja kenen kanssa suunnitellaan?

Amiksessa voi olla monenlaisia käytäntöjä tulevan, alkavan tai meneillään olevan lukuvuoden suunnitteluun. Opettajilla on myös paljon autonomia eli sananvaltaa siihen, miten kurssit rakentuvat.

Käytössä voi olla esimerkiksi

- yhteiset suunnittelupäivät, jolloin esim. koko henkilökunta tai tietyn aineen opettajat suunnittelevat tulevaa
- aineryhmän yhteistä suunnittelu-aikaa tai tapaamisia, joissa esimerkiksi erityisopettajat tai äidinkielen opettajat ovat koolla → tätä kautta voi tavoittaa kaikki sen aineen opettajat
- kampuksen omia, yhteisiä tiimejä tai työryhmiä: esimerkiksi moniammatillinen työryhmä, joka kehittää kampuksen opiskelijatoimintaa (esim. teemaviikkoja ja tapahtumia)

- kumppaniverkostoja, joissa amiksen henkilökunnan lisäksi on erilaisia yhteistyökumppaneita – ja luonteva paikka myös kirjastolle

On hyvä tietää esimerkiksi se, että jos haluaa järjestää koko kampuksen koskevan pop up -kirjaston, kenen kanssa aikataulu ja muut käytännön sisällöt sovitaan. Jos amis on pienempi, monesti suunnittelua tehdään äidinkielen opettajien kanssa suoraan.

3

Henkinen puoli ja tuki

Miten suunnitella onnistunut ryhmäkäynti?

Määrittele, millaista ennakkotietoa tarvitset ryhmästä. Näitä voivat olla esimerkiksi opiskeltava ala tai kielitaito.

Mieti käynnin tavoitteet peilaten niitä käytettävissä olevaan aikaan ja muihin resursseihin. Useimmiten enemmän on vähemmän: jos sisältöä on liikaa, menee pikajuoksuksi. Kiireen tuntu on huono motivaattori. Kytke sisällöt amiksen omaan alaan tai elämään. Jos ennakkotietoa on vähän ja aikaa riittää, voit kerätä tietoa lämmittelytehtävillä.

Toiminnallisuus on usein avain voittoon. Toiminnan kautta, itse tekemällä ja asioita miettimällä moni juttu konkretisoituu ja oppiminen tehostuu. Tietosisällön lisäksi rinnalle kannattaa tuoda tunne- ja onnistumisen kokemuksia. Kirjastossahan ollaan jo luonnostaan kaikenlaisten tunteiden ympäröimänä aineistojen kautta, mutta tunnetta voi herättää muutenkin – esimerkiksi kisaamalla.

Suunnitelmiin kannattaa jättää sen verran pelivaraa, että pystyt tarvittaessa muokkaamaan niitä. Joustavasta mielestä on hyötyä. Joskus tilanteet elävät, sähkötkä katkeavat ja laitteet eivät lähde käyntiin. Voit kerätä työkalupakkiisi varastoa näitä tilanteita varten (esimerkiksi niitä helppoja sanataidetehtäviä).

Tietysti käytännön asiat kannattaa miettiä myös. Missä tavataan? Millaiset tilat, laitteet ja tarvikkeet tarvitaan? Onko ennakkovalmisteluja tai ennakoitettävää? Tarvitaanko mukaan kirjastokorttia tai henkkareita? Pitääkö käynnistä viestiä etukäteen muulle henkilökunnalle?

Palautteen keräämisellä saat kerrytettyä tietoa amiksista. Lyhyen palautteen voi antaa vaikka postitse -lapulle tai kerätä sähköisesti. Mitä opit tänään? Mikä oli parasta? Mikä oli uusi tieto?

"Toiminnallisuus on usein avain voittoon."

Mitä annettavaa kirjastolla on amiksille?

Kirjastot ovat keskenään erilaisia, mutta kaikilla on annettavaa. Resurssit vaihtelevat kovasti: toisilla on enemmän henkilökuntaa, monikäyttöisemmät tilat ja uudet laitteet. Toisilla on pitkä matka kampukselle, osalla se on ihan naapurissa.

Kuten tästäkin oppaasta on toivottavasti tullut selväksi, yhteistyöhön on hitokseen erilaisia mahdollisuuksia. Valinnanvaraa siis on, ja kirjasto voi niistä napata omaan arkeen sopivimmat – amista kuunnellen toki. Yhteistyötä voi tehdä isommin tai pienemmin.

Pidemmillä tähtäimellä on olennaista miettiä myös amisten ja nuorten aikuisten palveluja kokonaisuutena. Varsinkin, jos tuntuu siltä, ettei heitä huomioida riittävästi. Voisiko tilannetta muuttaa?

Olennaista on, että epätoivo ei saa haista, vaan omista tekemisistä pitää olla ainakin opiskelijoiden edessä sopivasti rinta rottingilla. Lisäksi kirjaston kannattaa pitää keskustelukanavat amiksen suuntaan auki. Välillä törmää

myös siihen, että opet eivät ole perillä kaikesta siitä, mitä kirjastolla on annettavaa ja kirjastolaiset puolestaan eivät tunne amiksen arkea. Tällöin riskinä on, että yhteistyö ei oikeastaan toimi kummankaan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Amisagentit-hankkeessa kaikenlainen yhteistyö otettiin hyvin vastaan ja monesti myös yllätettiin siitä, miten monipuolinen toimija kirjasto voi olla.

Miten rakentaa vuorovaikutusta amisten kanssa?

Amikset ja nuoret (aikuiset) ylipäättensä voi tuntua haastavalta kohderyhmältä. Ilmassa voi olla epävarmuutta puolin ja toisin. Kirjastoon voi liittyä ennakkoluuloja ja huonoja kokemuksiakin. Myös sinun omat ennakkokäsityksesi vaikuttavat: ajatteletko heidän olevan ihan mussukoita vai sekoilijoita?

Jos opiskelija on nuori, voi hän käyttäytyä kirjastolaisen silmään erikoisesti myös peittääkseen epävarmuuttaan: kirjasto voi olla vieras paikka kaikkine sääntöineen ja käytäntöineen. Joskus kyse voi olla myös siitä, että kirjastosta ei ole ”lupa innostua”: jos ryhmässä ajatellaan, että kirjasto on tylsä ja vanhanaikainen paikka, niin silloin ei ole sosiaalisesti hyväksyttyä olla kirjastohommista innoissaan. Toisaalta kirjastolla amisnuori voi käyttäytyä eri tavalla kuin kampuksella, koska ollaan vieraalla maaperällä.

Joskus toimii se, että kirjastolainen jakaa jotain henkilökohtaisempaa itsestään. Tällöin opiskelija voi nähdä kirjastolaisen jopa ihan tavallisena ihmisenä, eikä vain ammattiroolin kautta. Henkilökohtaisuudeksi riittää vaikka suosikkikiekkojoukkueen kertominen (ja inhokin haukkuminen).

Pienillä eleillä voi tuoda esiin myös sitä, että kirjasto ei ole kirjastolaisten valtakuntaa, vaan kaikkien paikka – jota voi käyttää monella tavalla. Vuorovaikutusta voi rakentaa sisältöjen kautta: laita opiskelijat tekemään tehtäviä, joissa he jakavat jotain itsestään. Parhaimmillaan syntyy ilmapiiri, jossa yhdessä tehdään ja opitaan. Aloitukset ja lopetukset on tässäkin tärkeitä.

Open rooli on tässäkin tärkeä, sillä hän vastaa omalta osaltaan siitä, miten opetus sujuu. Molemmat voivat antaa opiskelijoille palautetta ja ohjata heitä. Amisnuori huojuu aikuisuuden rajalla ja toivoo tulevan kohdelluksi aikuisena, vaikkei aina toimikaan ihan niin. Anna heille tarvittaessa ”uusi mahdollisuus”, muttei ehkä kymmentä.

Jos sinulla ei ole amiksista paljoa kokemusta ja porukka tuntuu vieraalta, liimaannu kokeneemman kollegan kylkeen tai kysy opelta, voisitko tulla amikselle seuraamaan muutamaa äikäntuntia.

Miten huomioida monen tasoinen lukutaito? Entä jos lukeminen ei kiinnosta opiskelijoita?

Lähde siitä, ettei lukutaito välttämättä ole hyvä. Osa amisopiskelijoista on valinnut amiksen siksi, että siellä pääpaino on tekemisellä, ei lukemisella. Jos tekemiseen liittyy kirjoja, muista selkokirjat. Niitä tarvitsee moni, samoin sarjakuvia, helppoja tietokirjoja ja kirjoja, joissa on paljon kuvitusta.

Heikkoon lukutaitoon voi liittyä myös niin sanottu ohut tekstisuhde, jolloin kirjoitetut tekstit voivat tuntua vierailta ja kokonainen kirja utopialta. Madalla kynnyksellä tarttua kirjaan tai lehteen toiminnallisilla tehtävillä: helpot sanataidetehtävät toimivat tässä tai esimerkiksi tehtävät, joissa jokainen hakee kirjan, jonka aihe kiinnostaa ja esittelee sen.

Lukeminen ei välttämättä kokonaisuudessaan saata kiinnostaa, mutta mielenkiintoinen tarina tai ihminen silti voi. Laita heidät avaamaan kirjaa, penkomaan sisältöjä, tutustumaan ihmisiin ja sisältöihin. Silloin ykköseksi nousee kiinteä aihe.

Jos olet itse aktiivilukija ja hyvä siinä, laita itsesi heikkomman lukijan asemaan: mieti sellaista asiaa, joka ei joko kiinnosta sinua tai jossa et ole kovin hyvä.

”Madalla kynnyksellä tarttua kirjaan tai lehteen toiminnallisilla tehtävillä”

Miten taklata haasteet keskittymisessä?

Rytmitä tekemistä. Mieti, mihin kohtaan tulee liikettä. Mieti, kuinka paljon kerrot itse ja kuinka paljon laitat opiskelijat itse tekemään asioita.

KIRJATÄRPPI:

Sandberg: Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella

Mitä tarkoittaa kolmiportainen tuki? Tästä kirjasta saat hyvät tiedot siitä, millaisiin asioihin yleensä tukea tarvitaan: tarkkaavuuteen, hahmottamiseen, tunnesätelyyn, toiminnan ohjaukseen ja oppimisvaikeuksiin. Kirja on yleistajuinen tietokirja, jonka lukemiseen ei tarvitse olla pedagogi.

Entä jos kunnassani ei ole amista – mitä mie sitten voin tehdä?

Vaikka lähelläsi ei amista olisikaan, se ei välttämättä tarkoita etteikö asiakkaanasi olisi amisopiskelijoita. Voit tarjota heille ainakin seuraavia juttuja:

- Tilaa opiskeluun, joko palveluaikana tai omatoimikirjastona. Osa opiskelijoista voi tehdä myös etäopin- toja tai olla perheellinen, jolloin rauhallinen paikka opiskeluun voi olla poikaa. Osa myös asuu kotona, vaikka opiskelisi kauempana.
- Tilaa rentoutumiseen ja vapaa-aikaan, joka on myös opiskelun rinnalla tärkeää.
- Työssäoppimispaikkoja tai projektia kirjastossa tehtäväksi: esimerkiksi näyttelytilaa tai mitä tahansa yhteistyöprojektia kirjastoauton sisustamisesta tapahtumassa esiintymiseen
- Tukea opiskelua ja vapaa-aikaa omalla kokoelmal- lasi (ja kenties lyhyemmällä varausjonollasi). Peilaa omaa kokoelmaa muihin lähialueen kirjastoihin, Ce- liaan, Monikieliseen ja Venäjänkieliseen kirjastoon. Voit toimia porttina moniin opiskelijan tarvitsemiin palveluihin & aineistoihin.
- Voit myös hankkia nuoria aikuisia kiinnostavia ai- neistoja, kuten pelejä tai TikTokin hittikirjoja.
- Olla läsnä somessa ja muutenkin monikanavaisesti tiedontarpeita ja asiakaspalvelua varten.

Jos kirjastosi on pieni, voit olla myös nopea ja ketterä reagoimaan maailman muutoksiin. Jos omassa kunnas- sasi ei ole amista, mieti ysiluokkalaisiin panostamista. Siinä on vielä mahdollisuus tavoittaa koko ikäluokka ennen katoamista kauemmaksi.

Mitä tehdä, jos hommat menee pieleen?

Sekin on elämää. Joskus käy niin, että syystä tai toisesta suunniteltu juttu menee pieleen ja käteen jää vain huono fiilis. Tässä lohduttavia sanoja!

Opiskelu on välillä rankkaa ja vaativaa, eikä aina haus- kaa ja helppoa. Joskus tarvitaan ponnistelua, vaikka niistä ei samanlaisia riemunkiljahduksia saisikaan kuin jostain hauskemmassa hommasta. Amiksilta voi myös jo vaatia asioita ja tietäntäsoista käytöstä ilman, että on hir- veä diktaattori.

Joskus omat ennako-odotukset ovat liian kovat. Olet varmasti itsekin ollut koulutuksessa, jossa teit samal- la muuta ja keskityit puolella korvalla. Sellaista sattuu. Joskus ryhmän vireystila on keho jostain kirjastoon liit- tymättömästä syystä. Voi olla myös niin, että ryhmä on aina vähän passiivinen ja se, minkä sinä näit, olikin hyvä keskivertosuoritus.

Uskomatonta mutta totta, myös kirjastolaisella voi olla huono päivä. Toisinaan jokin ennakkoon suunniteltu juttu ei mystisestä syystä x toteudukaan. Tämänkin voi kertoa ryhmälle, tai ainakin opelle. Huonot hytinät kannattaa purkaa myös työkaverille tai pomolle.

Yksittäinen juttu voi mennä vihkoon ilman sen kummem- paa syytä, mutta jos sama juttu toistuu jatkuvasti, niin vii- laus on paikallaan. Kunhan keskusteluyhteys amikseen on avoin ja palaute kulkee, niin opeilta saadun palaut- teen kautta voi omia hommia tuunata paremmiksi. Sa- malla kasvaa ymmärrys siitä, mikä toimii ja mikä ei. Opet on monesti parhaita ymmärtäjiä!

Vaikka menisi pieleen, niin todennäköisesti kukaan ei kui- tenkaan kuollut. Amiksen nuoruudesta ehkä vietiin hetki aikaa, mutta tuskin kovin pitkästi. Jos oikein ankaralle lohdutukselle on tarvetta, niin tuskin sait edes kirjallista varoitusta pomoltasi – ja palkka juoksi kuitenkin koko ajan.

Top 10: pikatärpit amistyöhön

10 TOP

1. Kaikilla on äidinkieltä

Amiksen yhteisiin opintoihin kuuluu äidinkieltä, eli viralli- selta nimeltään viestintää ja vuorovaikutusta äidinkielellä (tai suomi toisena kielenä). Äidinkielen teemat istuvat hy- vin myös kirjastolle, sillä sieltä löytyy esimerkiksi tiedon luotettavuuden arviointia ja monilukutaitoa.

2. Kaikilla on myös taidetta ja luovaa ilmaisua

Tämäkin löytyy yhteisistä, pakollisista opinnoista kaikilla aloilla. Taiteessa ja luovassa ilmaisussa käsitellään esi- merkiksi paikkakunnan omaa taidetta.

3. Opiskele taikasana YTO

YTO tarkoittaa yhteisiä tutkinnon osia, jotka ovat kaikis- sa perustutkinnoissa samanlaiset. Amiksessa opiskellaan YTO-aineita, y-aineita, YTO-osia. Rakkaalla lapsella on monta nimeä. YTOsta löytyy mm. äidinkieltä, taidetta ja luovaa ilmaisua, kestävää kehitystä sekä yhteiskunnassa ja kansalaisena toimimista. Näihin kirjaston kannattaa iskeä.

4. Käytä valmiita tai osta rahalla

Jos aikaa suunnitteluun on vähän, hyödynnä valmiit matskut ja paketit. Jos kaipaat perushyvää kirjastopa- kettia aloittaville opiskelijoille, googlaa Inarin kirjaston & SeAMK:n Polkuja kirjastoon. Seppo.io -pelialustalta löytyy Tyypit kirjastossa -peli, jonka voit muokata omaan kirjastoosi sopivaksi tai peluuttaa sellaisenaan (kunhan tarkistat pari juttua etukäteen).

Jos budjetti kestää, kaupallisista toimijoista voi olla myös iloa. Esimerkiksi pakopelejä voi ostaa, samoin sisältöjä työpajoihin. Yhteistyömahdollisuuksia on niin rutosti, että voit myös valikoida sieltä omalle kirjastollesi parhaiten passaavat.

5. Pop upista on hyvä aloittaa

Yksi helpoimmista ja monimuotoisimmista yhteistyökei- noista on järjestää pop up -kirjasto kampuksella. Kunhan mukana on jotain houkuttavaa (onnennyörä, karkkia, arvonta) ja asenne on kohdallaan, opiskelijat todennä- köisesti tykkäävät. Samalla voit tavoittaa myös henkilö- kuntaa ja luot fiilistä, että kirjasto on kiinnostunut myös amiksista.

6. Valmiit paketit on helppo tarjolla

Tee yhteistyö opettajille helpoksi käärimällä tarjonta val- miiksi paketeiksi, jotka on mutkaton varata omalle ryh- mälle tai kampukselle. Tai ota työn alle käsikirja, johon kokoat kaiken kirjastofaktan aukioloajoista yhteisökort- teihin.

7. Pidä keskusteluyhteys auki

Tärkeysjärjestyksen kärjessä on toimiva yhteys amikseen ja sen opettajiin – yksikin riittää, jos hommat hoituu. Kun yhteys on auki, käy kaikki yleensä helpommaksi. Opeil- ta saat palautetta sisällöistä ja opet puolestaan kuulevat sinulta kirjaston uusimmista metkuista ja siitä, mihin kaik- keen kirjasto taipuu.

Keinot on monet: säännölliset tapaamiset, uutiskirjeet, kirjalliset sopimukset yhteistyöstä. Tärkeää on, että amik- sella tiedetään, keneen ottaa yhteyttä kirjastolla ja päin- vastoin.

8. Älä yleistä tai oletta

Amiksiin liittyy usein ennakkokäsityksiä. Jokainen opiske- lija on kuitenkin oma yksilönsä, jolla on omat toiveensa ja tarpeensa. Yksi lukee englanniksi, toista kiinnostaa pe- laaminen ja kolmas kaipaa rauhallista paikkaa opiskelul- le. Kirjasto voi tukea heitä kaikkia.

9. Amikset ovat (lähes) järestään iha- naa sakkia!

Amisagentit-hankkeessa moni kirjastolainen kokeili amis- työtä ekaa kertaa ja kokemukset olivat supermyönteis- iä! Opiskelijat olivat mainiota tyyppisiä ja henkilökunta myös. Kaikissa pilottikunnissamme yhteistyö jatkuu ja en- tisestään myös kehittyy.

10. Amis ja kirjasto = hyvää elämää varten

Kirjasto tukee ihmisten hyvää ja onnellista elämää. Moni- lukutaitoa tarvitsee jokainen, vaikkei romaaniin tarttumi- nen kiinnostaisikaan. Myös amiksen tehtävä on koulutuk- sen antamisen lisäksi tukea opiskelijan kehittymistä kohti hyvää elämää, jota on työelämän ulkopuolellakin. Siltä pohjalta on hyvä käydä paiskimaan yhteisiä hommia.

Sanasto ja hakemisto

Ammatillinen perustutkinto

s. 4

Ammattitutkinto

s. 4

Erityinen tuki

Yksi ”tukitasaista” amisopinnoissa. Jos opiskelijalla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia, vamma tai sairaus, voi erityinen tuki olla tarpeen. Erityisen tuen keinoja ovat esimerkiksi opettajan tuki uusien asioiden opiskelussa, selkeät oppimateriaalit tai erilaiset apuvälineet. Joskus keinona on myös mukauttaminen, jos ammattitaito- tai osaamisvaatimusten saavuttaminen tuen avulla ei onnistu.

Erikoisammattitutkinto

s. 4

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma eli HOKS

Amiksessa käytetään paljon henkilökohtaistamista, eli jokaiselle laaditaan hänelle sopiva osaamispolku. Tätä varten jokaiselle opiskelijalle tehdään oma HOKS. Jos opiskelijalla on esimerkiksi jo aiempaa osaamista, se huomioidaan tässä. HOKSiin kirjataan myös tukitoimet, jotka opiskelija tarvitsee tavoitteensa saavuttamiseksi.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS

Jos opiskelija tarvitsee opintoihinsa erityistä tukea, tehdään hänelle HOJKS. Siihen kirjataan monenlaisia asioita, kuten millaisia opetusjärjestelyitä on käytössä. HOJKSiin on tarkoitus olla kokonaisvaltainen ja tukea opiskelijaa monin eri tavoin.

Jatkuva haku

Monissa amiksissa on käytössä jatkuva haku. Se tarkoittaa sitä, että koulutukseen voi hakea eri aikoihin ympäri vuoden ja myös aloittaa opinnot eri aikoihin kuin vain syys- tai kevätlukukauden alussa. Jatkuvan haun vuoksi eri opiskelijaryhmien ”kokoonpano” voi vaihdella.

Toteutussuunnitelma

Toteutussuunnitelmassa kerrotaan, kuinka esimerkiksi äidinkielen opinnot järjestetään. Jokaisella oppilaitoksella on omat toteutussuunnitelmansa, jotka perustuvat valtakunnallisiin tutkintojen perusteisiin. Toteutussuunnitelmassa kerrotaan tarkemmin opetuksen sisällöistä ja menetelmistä.

Opintopolku.fi

On koulutustiedon aarrearkku. Amiksen suhteen sieltä löytyvät esimerkiksi kaikki tutkinnot, oppilaitokset ja tutkintojen yhteiset perusteet. Opintopolulta on hyvä lähteä tutkimaan esimerkiksi oman maakunnan amiksia ja heidän koulutustarjontaansa.

Osaamispiste

Amiksen opintojen laajuutta kuvataan osaamispisteillä (lyhenne osp). Osaamispisteen tarkoitus ei ole kuvata sitä, miten paljon aikaa opiskelukseen menee tai kuinka paljon opetusta on. Mutta käytännössä osaamispisteille on määritelty aika, jonka verran opetusta on. YTO-aineissa se on noin 16 tuntia. Esimerkki: Taide ja luova ilmaisu on yhden osaamispisteen kokonaisuus ja siinä on 16 tuntia opetusta. Ammatillisissa aineissa aika voi vaihdella opiskelijan osaamisen mukaan.

TELMA-koulutus

Telma valmentaa työhön ja itsenäiseen elämään. Sitä käytetään ammatillisessa erityisopetuksessa ja se on tarkoitettu heille, joille tutkintokoulutus ei ole sopiva.

Tutkintoon valmentava koulutus eli TUV

TUVAssa valmentaudutaan tutkintokoulutusta varten, voidaan tutustua eri aloihin ja korottaa perusopetuksen arvosanoja. Lue lisää sivulta 4.

Vaativa erityinen tuki

On tukitasa heille, joilla on esimerkiksi vaikea oppimisvaikeus, vamma tai sairaus. Vaativaa erityistä tukea saa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa sekä tietyissä amiksissa.

Tutkintojen yhteiset perusteet

Kaikilla tutkinnoilla on yhteiset, valtakunnalliset perusteet. Perusteista löytyvät tutkinnon eri osat ja niiden osaamistavoitteet. Löydät ne opintopolku.fi-sivuston ePerusteet-osiosta.

Työssäoppimisjakso

Työssäoppimisjaksolla opiskelija on oppimassa työpaikalla.

Yhteishaku

On keskitetty haku toiselle asteelle ja korkeakouluopintoihin. Se järjestetään ainakin kerran vuodessa (keväisin), mutta usein myös toisen kerran (syksyisin).

Yhteiset tutkinnon osat

Kaikille perustutkintoa suorittaville yhteisiä aineita, kuten viestintää ja vuorovaikutusta äidinkielellä sekä taidetta ja luovaa ilmaisu. Voidaan puhua myös YTO-osista, YTO-aineista tai y-aineista.

